

Warszawa, 28.10.2009 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich
RPO-631596 – IX – 9002/09/ZS

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Pani
Krystyna BOCHENEK

WICEMARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

P. J. Kwieciński
SEKRETARZ KANCELARII
Biura Prac Senackich
Wpłynęła dt. 30.10.09
nr. 7307 podpis *M*

Krzysztof Bochenek

W nawiązaniu do pisma z dnia 13 października 2009r. o sygn. BPS/DSK-043-2013/09 dotyczącego skierowanego do Rzecznika Praw Obywatelskich oświadczenia złożonego przez senatora Władysława Ortyła podczas 41 posiedzenia Senatu RP w dniu 7 października 2009 r. oraz prośby o zajęcie stanowiska uprzejmie wyjaśniam co następuje. Problem rekompensaty (odszkodowań) za przymusowe zatrudnianie żołnierzy zastępczej służby wojskowej w latach 1949 – 1959, uregulowany został ustawą z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniach pieniężnych i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnionym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 60, poz. 622 ze zm.) – zwaną dalej ustawą.

Parlament Rzeczypospolitej Polskiej w preambule do tej ustawy stwierdził, iż przymusowe zatrudnienie żołnierzy zastępczej służby wojskowej w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach wydobywania rud uranu i batalionach budowlanych, stanowiło szczególny rodzaj represji z przyczyn politycznych. Uznał zatem, że właśnie z tego tytułu, wskazanej w ustawie grupie poszkodowanych żołnierzy należy zadośćuczynić, przyznając jej przewidziane tym aktem prawnym świadczenia pieniężne oraz inne uprawnienia.

Na podstawie art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy, prawo do świadczenia i innych uprawnień przyznano także żołnierzom z poboru w 1949 r., którzy byli wcieleni do ponadkontyngentowych brygad Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” i przymusowo zatrudnieni w kopalniach węgla i kamieniołomach.

Spełnienie zatem warunków przewidzianych w ustawie determinuje możliwość ich uzyskania.

Jak wynika z treści przesłanego przy tym piśmie oświadczenia Pana Senatora Władysława Ortyła, problem roszczeń odszkodowawczych (rekompensat) dotyczy innych niż ujętych w ustawie grup junaków PO „SP”.

Przedstawiając zatem problem wykonywania pracy w PO „SP” uprzejmie wyjaśniam, że osoby tam kierowane w okresach i miejscach innych niż wymienione w ustawie, nie były żołnierzami, lecz junakami i nie odbywały służby wojskowej w rozumieniu obowiązującej wówczas ustawy z dnia 9 kwietnia 1938 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. Nr 25, poz. 220). Żołnierzami zastępczej służby wojskowej byli bowiem wyłącznie członkowie brygad ponadkontyngentowych PO „SP” wcieleni w 1949 r. do przymusowej pracy w kopalniach węgla i kamieniołomach.

Pozostałych junaków, nawet z poboru w 1949 r. w myśl ustawy nie można traktować jako żołnierzy, ponieważ powołani zostali poza kontyngentem, a brygady funkcjonowały poza strukturami organizacyjnymi wojska. Do służby tej bowiem kierowały Komendy Powiatowe PO „SP ” w oparciu o ustawę z dnia 25 lutego 1948 r. o powszechnym obowiązku przysposobienia zawodowego, wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego młodzieży oraz o organizacji spraw kultury fizycznej i sportu (Dz. U. Nr 12, poz. 90 z późn. zm.).

Zgodnie z postanowieniami tej ustawy obowiązującej od dnia 12 marca 1948 r., powszechnemu obowiązkowi przysposobienia zawodowego młodzieży w ramach PO „SP ” podlegali obywatele polscy obojga płci w wieku od 16 do 21 lat oraz osoby, które nie odbyły zasadniczej służby wojskowej, do ukończenia 30 lat życia.

Powszechny obowiązek przysposobienia zawodowego obejmował wykonywanie pracy okresowej i dorywczej, zaś czas wykonywania pracy okresowej nie mógł przekroczyć :

- w stosunku do młodzieży w wieku przedpoborowym - 6 miesięcy,
- w stosunku do młodzieży w wieku poborowym i starszej - okresu trwania zasadniczej służby wojskowej.

Do czasu wejścia w życie nowej ustawy z dnia 4 lutego 1950 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. Nr 6, poz. 46 z późn. zm.), tj. 28 maja 1950 r., niektóre okresy wykonywania pracy okresowej rodziły skutki w zakresie obowiązków związanych ze służbą wojskową i wynikały z w/w ustawy na mocy której:

- młodzieży w wieku przedpoborowym przysługiwało prawo do odbycia skróconej służby wojskowej na warunkach określonych w ustawie o powszechnym obowiązku wojskowym,
- młodzieży w wieku poborowym i starszej, która wykonała powszechny obowiązek przysposobienia zawodowego przez czas przewyższający 6 miesięcy, przysługiwało prawo do odbycia zasadniczej służby wojskowej w wymiarze skróconym o czas wykonywania powszechnego obowiązku przysposobienia zawodowego, prawo do zwolnienia od odbycia zasadniczej służby wojskowej, jeżeli czas wykonywania powszechnego obowiązku przysposobienia zawodowego był równy okresowi zasadniczej służby wojskowej, oraz prawo pierwszeństwa do:
 - przyjęcia do zakładów naukowych i otrzymania stypendiów,
 - przyjęcia do szkół wojskowych,
 - kierowania do pracy przez urzędy zatrudnienia.

Obowiązujący obecnie stan prawny dotyczący przyznawania świadczeń i uprawnień oraz odszkodowań dla tej grupy osób, nie pozwala na pozytywne ustosunkowanie się do roszczeń odszkodowawczych, o jakich wspomina Pan Senator. Wyjaśniam bowiem, iż zgodnie z brzmieniem art. 5a ustawy, jednorazowe odszkodowania przysługuje jedynie żołnierzom, o których mowa w art. 1 ust. 1 pkt 1, przymusowo zatrudnionym w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych.

Uprzejmie informuję także, iż w aktualnym stanie prawnym świadczenie pieniężne i uprawnienia przewidziane ustawą nie przysługują żołnierzom Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojsk Ochrony Pogranicza odkomenderowanym w 1956 r. do kopalń węgla bez selekcyonowania politycznego, określonego kategorią zastępczej służby wojskowej oraz żołnierzom, którzy w ramach werbunku ochotniczego zawarli umowy o pracę w górnictwie węglowym.

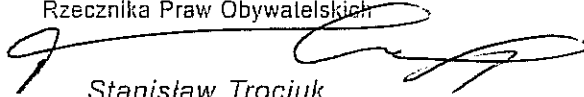
Wykonywania pracy bez wynagrodzenia w innych niż wskazane w ustawie warunkach, nie stanowi podstawy do żądania zadośćuczynienia tej grupie junaków PO „SP”. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej może jednak uwzględnić zasadność żądania takich roszczeń i poprzez uchwalenie stosownych przepisów, uwzględnić ich oczekiwania.

Ponadto uprzejmie informuję, że nieznane mi są orzeczenia sądów powszechnych, które uwzględniły żądania o odszkodowanie junaków PO „SP”, którzy nie są uprawnieni do ich uzyskania na podstawie przepisów omawianej ustawy.

Do wiadomości – Senator Władysław Ortyl

z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich